

Argyfwng deintyddiaeth yng Nghymru

Y Pwyllgor Deisebau | 13 Tachwedd 2023
Petitions Committee | 13 November 2023

Cyfeirnod: SR23/6946-1

Rhif y ddeiseb: P-06-1364

Teitl y ddeiseb: Argyfwng deintyddiaeth yng Nghymru. Rhaid sicrhau bod gan bob oedolyn a phlentyn fynediad at ddeintydd.

Geiriad y ddeiseb: Ym mis Hydref 2022, roedd rhestr aros 26 mis i gofrestru gyda deintydd GIG a chael archwiliad yng Nghymru.

Roedd llythyr agored gan Gymdeithas Ddeintyddol Prydain deintyddion y GIG yn beirniad contractau newydd a gyflwynwyd gan Lywodraeth Cymru, ac yn galw am welliannau a buddsoddiadau y mae mawr eu hangen i sicrhau bod pawb yng Nghymru yn gallu cael mynediad at wasanaethau deintyddol. Roedd yn mynegi pryderon ynghylch llawer o ddeintyddion yn gadael y GIG i fynd i bractis preifat.

<https://www.bbc.co.uk/news/uk-wales-64351984>

Dylai pawb gael mynediad at ofal deintyddol, archwiliadau rheolaidd a thriniaeth amserol.

Yn anffodus, mae fy neintydd wedi gadael y GIG i fynd i bractis preifat. O ganlyniad, rwyf wedi bod yn chwilio am ddeintydd GIG arall ac mae'r un agosaf y gwnes i ei ganfod 79 milltir o fy nghartref, sy'n annerbyniol.

1. Y cefndir

Mae anawsterau ynghylch cael mynediad at ofal deintyddol yn y GIG yng Nghymru wedi cael cryn dipyn o sylw yn ddiweddar, gyda nifer o Aelodau o'r Senedd yn disgrifio'r sefyllfa'n 'argyfwng'.

Mae'r pandemig COVID-19 wedi effeithio'n ddifrifol ar fynediad at wasanaethau deintyddol, gan arwain at ôl-groniad o gleifion sydd angen gofal a thriniaeth ddeintyddol. Fodd bynnag, roedd problemau hirsefydlog o ran mynediad yn bodoli cyn y pandemig.

Yn ystod y ddadl ar ddeintyddiaeth yn y Cyfarfod Llawn ar 24 Mai 2023, cyfeiriodd nifer o Aelodau at ganfyddiadau arolygon a gynhaliwyd ganddynt, gan dynnu sylw at anawsterau ledled Cymru o ran cael gweld deintydd drwy'r GIG, a phrinder y deintyddion sy'n derbyn cleifion GIG newydd. Rhoddwyd sylw i rai o'r materion ynghylch mynediad at ddeintyddiaeth yn ystod y ddadl yn y Cyfarfod Llawn 21 Mehefin 2023 hefyd.

Ymchwiliad y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol

Cynhaliodd Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol y Senedd ymchwiliad i ddeintyddiaeth a chyhoeddodd ei adroddiad ym mis Chwefror 2023, gydag 16 o argymhellion mewn perthynas â gwasanaethau deintyddiaeth yng Nghymru. Yn ei hymateb i'r adroddiad, gwnaeth Llywodraeth Cymru dderbyn 11 o'r argymhellion, derbyn tri ohonynt yn rhannol, a gwrthod y ddau arall. Cynhaliwyd dadl yn y Cyfarfod Llawn ar adroddiad y Pwyllgor ar 21 Mehefin 2023.

Dangosodd y sesiynau tystiolaeth lafar a'r dystiolaeth ysgrifenedig nad oes darlun clir ynghylch faint o bobl sy'n aros i weld deintydd gyda'r GIG ar hyn o bryd na faint o bobl sydd wedi methu mynd ar restr aros i weld deintydd gyda'r GIG gan nad oes rhestr aros ganolog. Nid oes data yn cael eu cadw'n ganolog ychwaith ar nifer y cleifion sy'n cael eu trin yn breifat. Mae'r sefyllfa yn fwy cymhleth fyth gan fod modd i bobl gofrestru i fod ar fwy nag un rhestr aros.

Galwodd adroddiad y Pwyllgor ar Lywodraeth Cymru i ystyried un rhestr aros ganolog ar gyfer Cymru. Mae swyddogion Llywodraeth Cymru mewn trafodaethau â Gofal Iechyd Digidol Cymru i bennu cwmpas cynllun ar gyfer rhestr aros ddeintyddol Cymru gyfan ac mae ymrwymiad i gyflawni'r ateb hwnnw yn y flwyddyn ariannol hon.

Mae [adroddiad y Pwyllgor](#) ac [Aelodau yn y Senedd](#) hefyd wedi cyfeirio at 'system dair haen' mewn deintyddiaeth yng Nghymru. Un haen yw'r bobl sy'n gallu cael mynediad at ddeintydd GIG, a haen arall yw'r bobl sy'n talu i fynd yn breifat. Y drydedd haen yw'r bobl sy'n methu gweld deintydd drwy'r GIG ac sy'n methu fforddio talu'n breifat.

Cytundebau deintyddol a chyllid deintyddol

[Ers mis Ebrill 2022](#), mae practisau GIG yn gallu dewis bod yn rhan o raglen [diwygio contract](#) deintyddiaeth Llywodraeth Cymru, sy'n canolbwyntio ar atal ac ar ofal yn seiliedig ar anghenion. Mae hyn yn golygu newid oddi wrth gynnal archwiliadau bob chwe mis ar gyfer pob claf. Y nod yw rhyddhau capasiti i gynnis apwyntiadau i gleifion newydd. Mae Llywodraeth Cymru yn darparu [£2 filiwn ychwanegol bob blwyddyn](#) ar gyfer gwella mynediad at wasanaethau deintyddol ledled Cymru.

Fodd bynnag, [honnodd Cymdeithas Ddeintyddol Prydain \(BDA\) ym mis Ionawr 2023](#) fod contractau GIG newydd a gyhoeddir gan Lywodraeth Cymru sy'n cynnwys gofyniad i weld cleifion newydd yn digwydd ar draul y cleifion sydd eisoes wedi'u cofrestru gyda phractisau. Anfonodd Cymdeithas Ddeintyddol Prydain [lythyr agored](#) at Lywodraeth Cymru yn rhybuddio y bydd cytundebau newydd yn gorfodi practisau i adael y GIG, ac mae wedi [rhybuddio hefyd](#) y gallai deintyddiaeth y GIG ddiflannu yng Nghymru.

Mae [Llywodraeth Cymru](#) wedi dechrau ar y broses a fydd yn arwain at drafodaeth ffurfiol ar [gontract deintyddol newydd](#).

Mae [adroddiad y Pwyllgor](#) yn galw ar Lywodraeth Cymru i edrych ar a yw'r lefelau cyllid presennol yn ddigonol i fynd i'r afael â'r ôl-groniad o gleifion. [Ymatebodd Llywodraeth Cymru drwy ddweud](#) unwaith y bydd rhestr aros ganolog ar waith, bydd yn gallu cadarnhau faint o bobl sy'n aros am ofal deintyddol gyda'r GIG ac asesu'r lefelau ariannu sydd eu hangen.

2. Camau gan Lywodraeth Cymru

Mae gohebiaeth gan y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol at y Pwyllgor ar 15 Hydref 2023 yn amlygu bod mwyafrif y deintyddion yn ymarferwyr annibynnol, hunangyflogedig sy'n gallu dewis contract i neilltuo cyfran o'u hamser ar gyfer darparu triniaeth GIG ar ran Byrddau Iechyd. O ganlyniad, gallent ddarparu gofal GIG yn unig, gweithio y tu allan i'r GIG yn gyfan gwbl neu, fel sy'n

digwydd yn aml, ddarparu cymysgedd o ofal deintyddol gyda'r GIG a gofal deintyddol preifat.

Dywedir bod Llywodraeth Cymru yn gweithio gyda Byrddau Iechyd i **fynd i'r afael â bylchau yn y gwasanaethau a ddarperir** drwy eu cynlluniau gweithredol. Mae'r Gweinidog yn cydnabod nad yw mynediad at ddeintyddiaeth fel yr hoffai Llywodraeth Cymru iddo fod ac y bydd "newidiadau sylweddol ac ymarferol yn cymryd amser, a bydd angen buddsoddi cyllid mewn modd sy'n anodd yn yr hinsawdd ariannol bresennol".

O ran **terfynu contractau deintyddol y GIG**, dywed y Gweinidog fod 413 o contractau deintyddol ar waith ledled Cymru ar ddechrau mis Ebrill 2022, a bod 26 o'r contractau hynny wedi cael eu terfynu am amrywiaeth o resymau megis ymddeoliad, gwerthu'r practis, a phractisau'n dewis symud i ddarpariaeth breifat yn unig. Yn y mwyafrif o achosion lle mae contractau wedi cael eu hamrywio neu eu terfynu, mae Byrddau Iechyd eisoes wedi ail-gomisiynu gwasanaethau newydd neu maent wrthi'n gwneud hynny. Mae'r Gweinidog yn nodi bod hyn yn "dangos bod digon o barodrwydd i ymgymryd â chontractau'r GIG". Amlygir hefyd y ffaith, pan fydd deintydd yn penderfynu lleihau neu derfynu ei ymrwymiad i'r GIG, fod y cyllid ar gyfer y ddarpariaeth a gollir yn aros gyda'r Bwrdd Iechyd fel y gall y Bwrdd adfer lefel y gwasanaethau deintyddol a gynigir gan y GIG.

Dywedir bod Llywodraeth Cymru yn gweithio gyda Byrddau Iechyd i sicrhau bod mesurau'n cael eu cynnwys yn y broses o adfer gwasanaethau i **sicrhau bod practisau deintyddol yn gweld cleifion newydd**. Mae'r Gweinidog yn nodi bod bron 246,000 o gleifion newydd wedi cael mynediad at ddeintydd GIG ledled Cymru ers mis Ebrill 2022. Nodir bod Llywodraeth Cymru yn bwriadu parhau i fuddsoddi mewn gwasanaethau deintyddol i gynyddu mynediad ar gyfer cleifion newydd, ond bod oedi'n bosibl wrth i apwyntiadau ar gyfer gofal arferol ddod ar gael mewn rhai ardaloedd lleol.

Gan fod y **gweithlu** yn cael ei ystyried rhan allweddol o wella mynediad at ofal deintyddol yn y GIG, dywedir bod Llywodraeth Cymru yn "gweithio i nodi a chreu cyfleoedd arloesol i ehangu sgiliau a gwella llwybrau gyrfa ym maes deintyddiaeth er mwyn sicrhau bod y cyfle i weithio yng Nghymru yn fwy deniadol". Mae Addysg a Gwella Iechyd Cymru yn gweithio gyda rhanddeiliaid i ganolbwyntio ar **recriwtio a chadw'r gweithlu deintyddol** yng Nghymru. Cafodd cynllun ei lansio'n ddiweddar i gymell hyfforddeion deintyddol mewn practisau deintyddol ledled

Cymru wledig, yn hytrach nag ardaloedd trefol mwy poblogaidd. Y nod yw helpu i gynyddu mynediad at ofal y GIG i bobl leol yng nghefn gwlad Cymru.

Mae **cymysgedd sgiliau** (h.y. gwneud defnydd o sgiliau'r tîm deintyddol cyfan) hefyd yn chwarae rhan arwyddocaol yn y ddarpariaeth o ofal deintyddol yn y GIG. Mae therapyddion deintyddol, hylenywyr a thechnegwyr deintyddol clinigol wedi bod â'r gallu i agor a chau cyrsiau triniaeth GIG ers mis Ebrill 2023, sy'n cynyddu capasiti'r gweithlu presennol.

Mae'r Gweinidog yn cynghori y dylai **pobl sy'n ceisio mynediad at wasanaethau deintyddol gyda'r GIG** gysylltu â'u Bwrdd Iechyd i gael y wybodaeth ddiweddaraf am fynediad yn eu hardal leol, gyda'r bwriad o ymuno â rhestr aros practis. Bydd y Bwrdd Iechyd yn gallu darparu manylion am lefel a lleoliad presennol y gwasanaethau deintyddol GIG yn yr ardal. Byddant hefyd yn gallu darparu manylion am y sesiynau mynediad ac argaeledd y driniaeth frys y mae'r Bwrdd Iechyd yn eu darparu i'r trigolion hynny nad ydynt wedi'u cofrestru gyda phractis ar hyn o bryd. Fel mesur dros dro, mae'n bosibl y gellir trefnu i blant gael eu gweld gan y Gwasanaeth Deintyddol Cymunedol, yn enwedig os oes pryderon am iechyd ceg plentyn neu faint o amser sydd wedi mynd heibio ers ei archwiliad deintyddol diwethaf.

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddarau o reidrwydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.